Valdemaras ŠIMĖNAS

Investigations of Barzūnai cemetery

An expedition from the VU excavated the area of 322 m² (5 test pits and 9 trenches) in Barzūnai cemetery (Šilutė district) in 1998-1999. Twenty one inhumations with burial items dating to the 2rd-6th century were uncovered.

Valdemaras ŠIMĖNAS

KREIVĖNŲ KAPINYNO TYRINĖJIMAI 1998 M.

VU ekspedicija tęsė 1987, 1996 ir 1997 m. pradėtus Kreivėnų kapinyno (A 484; seniau – AR 1731) (Šilutės r., Pagėgių sen.) tyrinėjimus (žr. *ATL 1986 ir 1987 metais*, V., 1988, p. 90–91; *ATL 1996 ir 1997 metais*, V., 1998, p. 214–216).

Kapinynas yra 1,1 km į ŠR nuo Ruikių–Genių kelio pervažos per Pagėgių–Tauragės geležinkelį, 1,1 km į P nuo Kulmėnų, Kreivėnų piliakalnio, vadinamo Pilies kalnu, Vilkės piliakalniu, į R nuo Genių kaimo evangelikų III kapinių. Užima 0,66 ha plotą.

Kapinynas tirtas paminklosauginiais tikslais. Tirtoje teritorijoje 1992 m. atvykę LKP MC archeologai rado kapinyną suartą. Arimo paviršiuje mėtėsi žmonių ir žirgų kaulų bei įkapių (žr. *ATL 1992 ir 1993 metais*, V., 1994, p. 282). 1997 m. buvo nustatyta, kad R kapinyno pakraštyje esančios dvi 40 m ilgio labai gilios (50–80 cm gylio) arimo vagos siekia degintinius kapus. Dirvos paviršiuje su metalo ieškikliu surinkta per 200 atsitiktinių archeologinių radinių: dviašmenių kalavijų, kovos peilių, ietigalių, žąslų, lankinių ilgakojų, III grupės žieduotųjų, aguoninių, plokštelinių ir pasaginių segių, apyrankių kanopiniais galais, žalvarinių karolių ir pakabučių, vytinių antkaklių fragmentų ir kt. Minėtose vagose, visai žemės paviršiuje, atsidūrė degintiniai kapai ir jų įkapės. Todėl, nenorint dar labiau pažeisti kapų, metalo dirbiniai tuo metu vagose nebuvo renkami. Norint išsaugoti dirbinius nuo korozijos ir kapus nuo visiško sunykimo, buvo būtina juos ištirti. Kapinynas labai vertingas ir moksliniu požiūriu. Iš Skalvos teritorijos (neskaitant prieš karą tirtų, bet nepaskelbtų Linkūnų kapinyno tyrinėjimų duomenų) visai neturime vėlyvojo geležies amžiaus tirtų kapų.

Dar vienas tyrinėjimų tikslas buvo patikrinti, kaip susidarė pylimėlio formos terasa, kuri, manyta, yra kapinyno Š riba. Tačiau tyrinėjimai parodė, kad pylimėlis susidarė dėl vėlesnių laikų ūkinės veiklos. Tai, matyt, atskirų laukų ar kaimų riba. Per amžius ariant susidarė terasa. Paaiškėjo, kad po pylimėliu yra kapų ir kapinyno teritorija, kiek didesnė negu dabar saugoma Š pusėje.

1998 m. tirti plotai yra priešingoje negu anksčiau tirtos perkasos – kapinyno R dalyje. Iš viso 1998 m. ištirtas 280 m² plotas. Aptikti dar 49 degintiniai kapai (Nr. 28–76).

Kapinyne laidota keliais aukštais. Seniausi V–VIII a. griautiniai kapai koncentravosi ankstesniais metais tirtoje V kapinyno dalyje. Ypač turtingi čia VII–VIII a. moterų kapai. Vėliau, matyt, nuo VIII a. pradėta mirusiuosius deginti.

Degintinių kapų randama visoje kapinyno teritorijoje. Jie yra 3 tipų: vieni įrengti giliose, didelėse stačiakampio formos duobėse. Degintiniai kaulai nestipriai perdegę, jų daug ir jie dideli, švariai atrinkti, be degėsių, supilti vienoje krūvoje kapo duobės dugne. Įkapės kape išdėstomos kaip ir griautiniame anatomine tvarka. Įkapių daug. Dažnai kape randamos su žirgu susijusios įkapės ar žirgo auka. Matyt, buvo laidojamas ir visas žirgas. Jie, matyt, ankstesni. Įkapės analogiškos kaip ir griautiniuose VII–VIII a. kapuose. Jie rasti tik V kapinyno dalyje. Kadangi Kreivėnų kapinyno centrinė dalis dar netirta, neaišku, ar greitai įsigalėjo deginimas, ar buvo biritualizmo laikotarpis. 1998 m. tirtose perkasose griautinių kapų nerasta.

Antroji degintinių kapų grupė yra didelėse ovalo formos duobėse. Jos negilios. Degintiniai kaulai nesudaro aiškesnių koncentracijų, į duobę supilti kartu su apeiginio laužo pelenais. Šie kapai, matyt, yra kiek vėlesni, datuojami apie IX–X a. Juose didžioji įkapių dalis sulaužoma. Yra turtingų ir neturtingų kapų. Jų daugiau rasta taip pat tik R kapinyno dalyje. Kartais jie įrengti virš anksčiau minėtų pirmojo tipo kapų.

Trečiosios degintinių kapų grupės kapai įrengti nedidelėse duobutėse. Degintiniai kaulai, išrinkti iš laužo, supilami į kompaktišką krūvelę ir apdedami sulaužytomis įkapėmis. Jie turtingesni įkapių, matyt, yra vėlesnių – X–XII a. Daugiau jų rasta V kapinyno dalyje, nors pasitaikė ir R.

Galima būtų išskirti ir ketvirtąjį degintinių kapų tipą. Tai kapai, įrengti

vidutinio dydžio dubens formos duobėse. Degintinių kaulų tik pėdsakai arba jų visai nėra. Įkapių nedaug, kartais išlikę tik smulkių sulaužytų bei ugnyje apsilydžiusių dirbinių fragmentų. Duobių sampile yra daug degėsių. Kapai artimi antrosios ir trečiosios grupės kapams. Jų chronologija nėra aiški.

Kapinynas skiriamas Nemuno žemupio skalvių etnokultūrinei grupei. Jis datuojamas nuo V a. iki XII a. 1998 m. tirtieji degintiniai kapai datuojami VIII–XI a.

Valdemaras ŠIMĖNAS

Investigations of Kreivėnai cemetery in 1998

In 1998 by the VU the area of 28 m² in the eastern part of Kreivėnai cemetery (Šilutė district) was explored. Forty nine cremations were uncovered. Some burials contained ritual horse offerings. The burials date to the 8th-9th century and are ascribed to Scalvian tribe.

Valdemaras ŠIMĖNAS

PALUMPIŲ KAPINYNO TYRINĖJIMAI 1999 M.

VU 1999 m. pradėjo Palumpių (AV 1408) kapinyno žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus (vadovas V. Šimėnas).

Kapinynas yra Šilutės r., Vilkyškių sen., dešiniajame Lumpės krante, 1 km į PR nuo Palumpių dvaro ir 0,6 km į PR nuo Palumpių kaimo kapinių, „Lapkalnio" kalvoje. XX a. pradžioje, dirbant žemės ūkio darbus, buvo aptikta žmonių kaulų bei II–IV a. dirbinių: trimitinė antkaklė, smeigtukų, akinė segė ir kt. Kai kurie radiniai 1901 m. buvo perduoti į „Prūsijos" muziejų Karaliaučiuje, kur saugoti iki 1945 m. Radinius to meto spaudoje aprašė A. Bezzenbergeris. Jo straipsnyje kapinyno vieta tiksliau nenurodyta.

Kapinynas, remiantis A. Bezzenbergerio straipsniu, surastas 1984 m., MMT archeologinės žvalgomosios ekspedicijos metu (vadovai B. Dakanis ir R. Olišauskas). Kapinyno teritorija bei vieta nebuvo aiški ir nustatyta tik pagal literatūroje nurodytą „Lapkalnio" pavadinimą. Ekspedicijos metu jokių aiškesnių archeologinio paminklo požymių nerasta, todėl liko neaišku, ar tikrai tiksliai nustatyta kapinyno vieta. Dėl to jis buvo įrašytas į vietinių,